

REVIEWS, BIBLIOGRAPHICAL NOTES

Diana Mandache, *Viva Regina Maria! Un destin fabulos în reîntregirea României*, București, Editura Corint, 2016

În 2016, Editura Corint a publicat, în cunoscuta colecție “Istorie cu blazon”, lucrarea *Viva Regina Maria! Un destin fabulos în reîntregirea României* a istoricului Diana Mandache. Lucrarea este structurată în trei părți, după cum precizează și autoarea în Nota asupra ediției: prima parte prezintă alianțele marilor familii regale europene în contextul declanșării Primului Război Mondial, intrarea României în război de partea Antantei și rolul reginei Maria, precum și noile frontiere. Partea a doua constituie un Album cu reproduceri de fotografii, în principal din Jurnalul reginei Maria, aflat în păstrarea Arhivele Naționale, dar și din Arhivele Universității Kent, Ohio și din colecția autoarei. Partea a treia o reprezintă corespondența dintre regina Maria și mama sa, ducesa de Coburg. Această corespondență se află la Arhivele Naționale și a fost tradusă pentru prima dată în limba română.

Lucrarea se numește sugestiv *Viva Regina Maria!* după expresia folosită de soldați la vizitele reginei pe front. Autoarea își începe lucrarea prin a prezenta situația familiilor regale europene la momentul 1914 și pe parcursul războiului, când acestea s-au divizat în funcție de alianțele politico-militare. Concluzia este că: “Divizarea regalității prin alegerea uneia dintre cele două tabere politico-militare, Antanta sau Puterile Centrale, avea să schimbe destinul unor state și lideri, la sfârșitul războiului având loc modificarea unor frontiere, dispariția unor imperii, exilul unor monarhi și chiar asasinarea familiei țariste. Odată deschisă cutia Pandorei, în doar patru ani, trei dintre faimoasele dinastii europene – Habsburg, Hohenzollern și Romanov – au fost înlăturate” (p. 10).

Urmează o analiză asupra situației României în contextul alianțelor și opțiunea pentru Antanta cu toate demersurile întreprinse de regina Maria, încurajate de premierul Ion I. C. Brătianu. De asemenea, autoarea surprinde situația ingrată în care se afla regele Ferdinand, aspru criticat pentru deciziile sale și exclus din rândul membrilor familiei de Hohenzollern (p. 16).

Descrierea anilor de război își au în centrul lor tot pe regina Maria, implicată în acțiunile de ajutorare a răniților de pe front, dar și a celor rămași în spatele frontului: a organizat în Moldova o rețea de spitale numită “Regina Maria”, care activa la Roman, Bacău, Coțofănești, Onești, Căiuți, precum și ambulanțe sub aceeași titulatură, ce țineau de organizația condusă de Jean Chrissoveloni, precum și colaborarea cu societățile de Cruce Roșie britanică și americană (p. 20-21).

Dincolo de activitățile caritabile, regina a avut și o activitate “diplomatică”, punctată de Diana Mandache în această lucrare. Este vorba de bogata corespondență cu vărul său, regele George V și discuțiile cu ministrul

britanic în România, Sir George Barclay, dar și cu Charles Vopicka, contele de Saint-Aulaire, generalul Henri Berthelot, colonelul Thompson și generalul Greenly (p. 22-23).

Anul 1918 este foarte important pentru România și familia regală, fapt remarcat de autoare. Atunci au avut loc: tratativele de pace cu Puterile Centrale, semnarea păcii de la Cotroceni, prin care România pierdea Dobrogea și Munții Carpați, izolarea României, criza determinată de căsătoria prințului Carol cu Zizi Lambrino, posibilitatea înlăturării de pe tron a regelui Ferdinand de către Puterile Centrale, răspândirea bolșevismului, sfârșitul războiului cu schimbări majore pe harta Europei.

Un moment important pentru viitorul României, în care regina Maria a fost un adevărat ambasador, este cel al Conferinței de pace de la Paris. “Deși aflată într-o vizită neoficială, Maria a fost prima regină care a trecut în revistă Garda de onoare de la Palatul Elysée, a primit Marele Cordon al Legiunii de Onoare de la Președintele Raymond Poincaré, a vizitat Academia de Belle-Arte, al cărui membru corespondent a devenit” (p. 37). Profitând de această vizită și instruită fiind de Barbu Știrbei și Ion I. C. Brătianu, regina a pledat cauza României la întâlnirile cu Herbert Hoover, președintele american Woodrow Wilson, premierul Georges Clemenceau, Lloyd George, mareșalul Foch, iar în Anglia cu regele George V, politicieni, militari, diplomați și oameni de afaceri. Britanicii de la *Daily Mirror* au numit-o de altfel, “Ambasadorul irezistibil” (p. 39), iar imaginea României se identifica cu regina însăși.

După toate eforturile, în 1918, România s-a reîntregit cu teritoriile locuite de români: Basarabia, Bucovina și Transilvania, fapt consfințit prin Tratatul de Pace, iar regii României au întreprins călătorii simbolice în aceste teritorii, în anii 1919-1920.

În finalul primei părți a lucrării sale, Diana Madache punctează asupra imaginii pe care și-a creat-o regina Maria în perioada războiului prin toate acțiunile sale, drept pentru care a fost numită regina-soră de caritate, regina-diplomat, regina-scriitoare. “Maria se metamorfozase în regina ocrotitoare, devenind apoi un mit ce înmănușea idealurile unei națiuni...” (p. 45).

Albumul, parte consistentă a acestei lucrări vine să întregască demersul autoarei și să ilustreze cât mai convingător eforturile, dăruirea, demersurile și sufletul reginei, toate depuse, în acei ani, în slujba României.

Ultima parte a cărții o reprezintă *Corespondența reginei Maria cu mama sa, ducesa de Coburg (15 octombrie 1914-15 octombrie 1920)*, tradusă din limba engleză de Lia Decei. Această parte de corespondență începe cu o scrisoare a mamei reginei, în care își exprimă regretul pentru moartea regelui Carol I, petrecută pe 27 septembrie/10 octombrie 1914 la Sinaia și se încheie cu o scrisoare din 15 octombrie 1920 de la Zürich, în care găsim o ducesă bătrână și bolnavă, resemnată cu situația în care se afla și preocupată de situația din familie. Între aceste reperi cronologice, scrisorile dintre mamă și fiică nu sunt foarte dese, având în vedere contextul războiului, dar foarte interesante. Ele reflectă zbulciumul și

schimbările petrecute în acei tumultuoși ani. De pildă, pe 16 august 1916, ducesa îi scria fiicei sale: “Am văzut întotdeauna clar înaintea mea că Anglia va provoca într-o zi ruina dragii mele Rusia, iar acum asta s-a adevărit și este de zece ori mai rău decât mi-am imaginat vreodată: această teribilă și oribilă revoluție pusă la cale de Anglia pentru propriile interese. Mă întreb în fiecare zi: oare ce vor câștiga de pe urma ei? Fie pe veci blestemați dacă permit ca acești nefericiți suverani ai Rusiei și familia imperială să piară în mod rușinos!” (p. 237). Și toate presupunerile ducesei, legate de viitorul familiei ruse, aveau să se adevărească.

La câteva săptămâni de la intrarea României în război, Maria îi scrie mamei sale o scrisoare emoționantă, în care îi spune: “Fiecare țară are idealul ei, iar țara noastră a nutrit un vis de secole, visul că într-o bună zi toți românii vor fi uniți sub o singură coroană – nu există nici cel mai mărunț și mai ignorant țaran, în cel mai uitat colț al țării, care să nu fi avut acest vis... Desigur, există o imensă tristețe, imense sacrificii pe care trebuie să le facem și despărțiri crude, ca și dispariția sfâșietoare a multor oameni dragi – dar se pare că am fost destinați să trăim în vremuri mărețe și teribile, așa că trebuie să îndurăm fără să ne plângem, să ne păstrăm speranța și credința în inimă” (p. 244-245).

Pe 1/14 noiembrie 1916, Maria îi scria mamei sale cu cea mai mare și de nedescris durere de pe pământ, aceea a unei mame care și-a pierdut copilul, principele Mircea¹, mort de febră tifoidă la nici 4 ani: “Acum este mort, copilul meu este mort, nu mai am copilăș – s-a terminat – o parte a fost smulsă din mine și zace sub pietrele din biserica de la Cotroceni. De ce a trebuit să se întâmple asta? Cine poate spune. Poate așa voi înțelege mai bine miile de mame care își plâng fiii... Rezist cumva, mă mișc ca o fantomă deasupra pământului. Mi-am reluat datoriile, merg din spital în spital, mă duc în țară, la cei mai sărmani, la cei aflați aproape de front, trăiesc, vorbesc, mănânc, dorm, chiar mă gândesc, și muncesc, și organizez – dar acea Missy care eram aparține trecutului – mi-a fost tăiat un braț...” (p. 247).

Din perioada exilului la Iași, scrisorile sunt foarte rare și cuprind, din partea Mariei, descrieri de pe front, din spitalele, în care a îngrijit răniți și bolnavi: “Mă mișc fără teamă în mijlocul lor. Nu sunt soră medicală. dar știu să încurajez pe toată lumea, mă duc peste tot și ajut în cele mai negre locuri uitate de lume, sunt chemată întotdeauna acolo unde disperarea este mai mare și nevoia mai acută. E ceva să te naști cu sânge în vine, fără teamă & cu un sentiment de *noblesse oblige* care nu dă înapoi” (p. 251). De cealaltă parte, ducesa își vede familia rusă distrusă și decimată și nu contenește să acuze Anglia și Franța pentru această situație și să își certe fiica că încă se află de partea lor.

¹ Principele Mircea (3 ianuarie 1913-2 noiembrie 1916).

Din 1919, scrisorile abundă în informații despre familie – instrucția și sănătatea copiilor, chestiunea Carol, noi alianțe matrimoniale, starea de sănătate, călătoriile, întâlniri etc. și toate scrisorile vin să completeze celelalte surse de informații, pe care le deținem, despre viața și activitatea reginei Maria.

Mirela Tîrnă

Diana Mandache, Castelul Bran. Romantism și regalitate, București, Editura Curtea Veche, 2017, p. 216

După lucrările dedicate palatelor de la Balciuc și Cotroceni, istoricul Diana Mandache își îndreaptă atenția spre Castelul Bran, căruia îi dedică o lucrare apărută în 2017 la editura Curtea Veche. Numitorul comun al acestor construcții este personalitatea reginei Maria, cea care și-a pus amprenta pe fiecare dintre ele.

Lucrarea este structurată pe cinci părți: Castelul din Transilvania, Metamorfoze interbelice, Amintiri din Paradisul liniștit, Moștenirea și Documente, iar la final, bibliografie și note. Ca bibliografie, autoarea a folosit masiv documente din Arhivele Naționale ale României, fond Casa Regală. Castele și Palate, precum și Casa Regală. Personale-Regina Maria, Memorii și Personale-Principesa Ileana, precum și fotografiile din Colecția Documente Fotografice, dar și din Arhivele Kent State University, Ohio, la care se adaugă o serie de cărți din istoriografia românească și străină. Dintre acestea din urmă amintim: Mabel Daggett, *Marie of Romania. The Intimate Story of the Radiant Queen*, New York 1926; Sacheverell Sitwell, *Roumanian Journey*, Londra 1938; Ioan Moșoiu, *Branul și Cetatea Branului*, București 1930; George Duca, *Cronica unui român în veacul XX*, München 1983 etc.

Printre “casele mele de vis”, așa cum le alinta regina, s-a numărat și Castelul Bran, o veche fortăreață medievală din Transilvania, situat aproape de vechea frontieră cu Valahia, între Munții Bucegi și Piatra Craiului și cunoscut în Occident datorită literaturii în care a fost asociat cu numele lui Dracula. Autoarea oferă o serie de date referitoare la Castelul Bran, de la prima atestare documentară (p. 13) până în anii '40.

În partea a II-a aflăm cum devine Branul reședință a reginei, prin actul de donație al Consiliului orașenesc Brașov din 1 decembrie 1920 (p. 23), structura întregului domeniu pe care era amplasat castelul și, de aici, tot procesul de amenajare declanșat de regină timp de peste zece ani. Aflăm astfel că spațiile în care funcționa instituția medievală a castelanului au fost transformate în saloanele reginei Maria și ale regelui Ferdinand, iar în alte spații apartamentele copiilor, invitaților, doamnelor de onoare. Autoarea enumeră și descrie apartamentele și saloanele castelului, amenajate cu ajutorul arhitectului Karel Líman, în perioada